

NATIONALEKONOMISKA FÖRENINGENS

sammanträde den 29 april 1968

Ordförande: Professor *Assar Lindbeck*

ASIAN DRAMA

Professor Gunnar Myrdal:

Herr ordförande! Ärade församling! "Asian Drama" — med underrubriken "An Inquiry into the Poverty of Nations" — är en bok som jag har gjort mig skyldig till. Den har tagit huvudparten av all min tid under tio år — och egentligen fem år tidigare också — och jag har arbetat under hårdare disciplin med den än kanske någonsin tidigare. Den boken är främsta förklaringen till att jag inte har tagit en mera levande del i den svenska ekonomiska diskussionen, som jag annars skulle ha gjort, och att jag inte heller så ofta har varit med i sammanträdena i Nationalekonomiska Föreningen.

Jag betraktar det som en ära att ha blivit inbjuden att tala om boken inför mina vänner här i Föreningen. Men samtidigt måste jag tillstå, att när jag gav löftet att medverka här i kväll, så skedde det nog litet hastigt — man handlar ju ofta så där impulsivt — och efteråt har jag varit bekymrad och förvirrad. Jag vet nämligen inte vad en sådan auto-recension egentligen skall innehålla och vad jag skall säga nu. Boken finns ännu inte i de svenska bokhandlarna. Med alla de framsteg i transporttekniken, som vi så ofta talar om, går det som bekant allt färre båtar över Atlanten, och det tar allt längre tid att få sådant fraktgods som inte rimligtvis kan skickas med flyg. Boken väger tre kilo. Jag har fått några exemplar per flyg, men det finns ju gränser för vad man vill ge ut.

I det läget har jag tänkt att det bästa jag kunde göra är att tala litet om den approach, det sätt att angripa problemen, som har materialiserats i detta verk och som jag utförligt behandlar både i prologen och i början av praktiskt taget varje kapitel samt i de åtta metodiska bilagorna, av vilka den andra är mycket lång och ger själva skelettet till mina undersökningar.

Men eftersom detta måste bli en oerhört torr föda har jag tänkt att i slutet av mitt anförande också tala om något som inte finns med-

taget i boken — annat än sporadiskt här och där — nämligen vilka slutsatser för politiken i de rika och fattiga länderna som man kan dra av min analys.

Efter mina studier av den fjärdedel av mänskligheten som bor i Sydasiien — varmed jag menar allt som ligger söder om Kina och Ryssland — har jag kommit fram till att vi vet oändligt litet om problemen, mycket mindre än vi tror. Större delen av den statistik som oskuldsfullt citeras i vår vetenskapliga — för att inte tala om vår populära — litteratur är inte värd papperet som den är tryckt på: när den är som bäst ger den endast vaga antydningar om verkligheten.

När jag trängt in i problemen har jag vidare funnit att begrepp, teorier och modeller som används i den vetenskapliga litteraturen om de underutvecklade länderna och som ram för planerna, särskilt då i Sydasiien, är grovt felaktiga. Det finner man när teorierna underkastas en transcendent och immanent kritik — vilket man inte bör underlåta — och begär att teorierna skall vara logiskt hållbara och adekvata till verkligheten, som min tekniska term är.

Att statistiken är så underhållig beror inte bara på brister i själva observationstekniken, alltså på införskaffande av primärdata, utan också på att uppgifterna har insamlats och analyserats under falska kategorier. De teorier, begrepp och modeller som jag karakteriserat som felaktiga är felaktiga på ett alldeles speciellt sätt. De är vad som på engelska kallas *biased*, vilket väl översatt till svenska närmast blir opportunistiskt och systematiskt tendentiösa. Detta är ett genomgående tema i boken.

Nu hör jag dock först ödmjukt bekänna att jag själv vid mina tidigare studier av problem i de underutvecklade länderna har använt en del av dessa begrepp, teorier och modeller, även om jag inte trott på statistikens vederhäftighet lika starkt som många av mina kolleger. Som ni vet finns det inte mycket som är så svårt som att befria sig från sina egna fördomar.

Om jag nu kortfattat skall försöka förklara detta att vår approach är så genomgående *biased*, så vill jag börja med att påminna om att hela studiet av de underutvecklade länderna ha pågått mycket kort tid, egentligen bara från slutet av andra världskriget, alltså 20—25 år, vilket knappast är ens en dag i vetenskapens historia. Före andra världskriget, när kolonialväsendet visserligen visade tecken på sönderfall men ändå bestod, var det egentligen bara socialantropologerna som sändes ut från elfenbenstornen i våra vetenskapliga centra i västvärlden. De hade den tiden ett utpräglat statiskt betraktelsesätt. De studerade det system av sociala relationer vari människorna i de s. k.

backward regions — som då ännu inte var countries — levde, arbetade och överlevde. Och det fanns en tendens i denna sociala antropologi att betrakta alla förändringar som störande.

Nationalekonomerna hade i ytterst ringa utsträckning varit intresserade av denna del av världen, fastän människorna där då naturligtvis var lika fattiga som nu. Det enda verkligt stora som sedan skett där är befolkningsexplosionen. Det ökade intresset för de underutvecklade länderna anticiperar emellertid befolkningsexplosionen, och framför allt vår kännedom om den: den kunskapen fick vi egentligen inte förrän vi började begrunda censussiffrorna från 1960—1961 års folkräkning. De som nu rider vågkammen och dominerar forskningen där är naturligtvis vi nationalekonomer, som alltid har varit vad jag kallar för kavalleriet i socialvetenskaperna. Jag kommer senare tillbaka till den frågan. Traditionellt lägger vi dynamiska och politiska synpunkter på frågorna och diskuterar de ekonomiska problemen i termer som *underutveckling*, *utveckling* och *planering för utveckling*.

En viktig sak att här framhålla är att detta ökade intresse nu tar en mycket stor del av forskningsresurserna i anspråk i de stora länderna — mindre länder som Sverige och Tyskland och mera i de länder som tidigare har haft kolonier, och särskilt i Amerika. Denna förändring i forskningens *inriktning* är inte en autonom utveckling av forskningen, det vill jag understryka. Den är framkallad av politiska förändringar. Och de tre stora komplexen i dessa politiska förändringar är naturligtvis:

1. kolonialväsendets sammanbrott efter andra världskriget,
2. bildandet av självständiga stater i politisk mening, där den lilla artikulerande eliten begär utveckling och planering för utveckling,
3. det kalla kriget, som gjorde att förhållandena i de underutvecklade länderna blev av politisk betydelse för de rika länderna.

Att det är politiken som styr vetenskapen är ingenting märkvärdigt. Så har det varit vid alla stora förändringar av vindriktningen i vår vetenskap. Det är bara de naiva nationalekonomerna som föreställer sig att vad de ofta kallar den Keynesiska revolutionen fötts i ett huvud; den var i första hand framkallad av stora politiska och institutionella förändringar i vår värld. Jag tror det är nyttigt att vi nationalekonomer gör klart för oss att vi inte själva bestämmer vår forsknings inriktning. Vi dras till det som får betydelse i det samhälle vi lever i.

Det kanske är naturligt och riktigt att det är på det sättet att vi följer upp de intressen som gör sig gällande i samhället, det samhälle

som vi är en del av och där vi får vår utkomst och status. Men jag kan inte hjälpa att jag som högmodig samhällsforskare ändå tycker, att om vi hade sett "skriften på väggen" i början av detta sekel — vilket borde varit möjligt — så skulle vi ha kunnat motivera och kanske också fått våra politiker att förstå hur nödvändigt det skulle ha varit att tidigare och på ett helt annat sätt än som skett förbereda kolonierna på att vara självständiga.

När vi nu ser att denna väldiga omriktning av forskningen, inte bara inom nationalekonomin utan även på andra områden, har framkallats av politiska förändringar, så bör vi ha anledning att vara miss-tänksamma mot denna forskning i vissa andra hänseenden. Dessa politiska förändringar måste nämligen också ha haft inflytande på det sätt varpå vi närmat oss problemen och på det sätt varpå vi bestämt våra problem och presenterat våra slutsatser. Det är en epistemologisk skillnad mellan dessa båda påverkningar från politiken — den förra i och för sig kanske rationell, även om man skulle kunnat önska att flera forskare tagit på sig bördan att vara före sin tid i vår vetenskap, den andra irrationell och upphov till opportunism.

Den vetenskapliga disciplin som skulle utreda hur forskningen påverkats, alltså vetenskaps-sociologin, är den minst utvecklade av alla inom samhällsforskningen. Men om vi försöker med vårt sunda förstånd — som jag tycker att vi skall lita till, om vi inte har något annat — så är det egentligen två stora källor till biases. Den ena är att våra samhällen tar starka intryck av de stora världshändelserna. Stiftelserna, regeringarna och den allmänna opinionen begär av forskningen inte bara att den skall studera dessa problem som blivit så politiskt viktiga, vilket naturligtvis i och för sig är rationellt, utan också att det skall ske på visst sätt, så att man kommer till vissa önskliga slutsatser.

Dessutom skall vi vara på det klara med att vi ju inte står utanför samhället. Vi upplever ju historien själva individuellt, på något varierande sätt men inte alltför olika, och vi har själva våra önsknings om vilka slutsatser vi skall komma fram till och hur de skall presenteras.

Dessa inflytanden är i allmänhet inte elaka mot de underutvecklade länderna. Tvärtom. Vad detta individuella och sociala tryck begär av forskningen är att den skall vara diplomatisk. Jag har all respekt för diplomati, men inte när den blandas in i vetenskapen. Vetenskapsmannen skall tala på samma sätt vare sig han är i Sverige, Amerika eller Indien. Han skall *icke* vara diplomatisk. Det är ett helt annat jobb. Han skall bara försöka att vara realistisk. Och det har inte denna forskning varit.

Det är inte så länge sedan jag fick ett dokument från en konferens i Amerika, där mycket framstående kolleger hade diskuterat hur de skulle tänka och tala för att framkalla så litet ovilja som möjligt mot de rika och vita. Det är för mig en helt falsk inställning. Jag har själv erfarenhet att det är möjligt att tala alldeles uppriktigt i Amerika — det är förstås lättare där än annorstädes — men också i andra länder. Om människor känner och förstår att den som talar inte har något dåligt hjärtelag och är ute för att göra illa, så godtar de vad han säger. Ja, det finns tvärtom — och med rätta! — i de fattiga länderna en misstro mot den ”diplomatiska” forskningen. Det är i själva verket ett av de element vi har kvar av ”the white man’s burden”, att säga vad man vill säga på ett så hövligt sätt som möjligt och att undvika besvärande problem.

Detta är en stor och viktig källa för biases. Den andra källan är av mera mekanisk art. När vi helt plötsligt ställdes inför uppgiften att bedriva ekonomisk forskning i stor skala i denna i stort sett okända del av världen, så var det naturligt och förklarligt att vi då använde de begrepp, teorier och modeller som vi med framgång har använt i våra egna utvecklade länder — precis som en landsortsläkare använder sig av de instrument han har i sin väska. Och det betyder — för att nu göra en lång historia kort — att vi abstraherade från attityder, institutioner och verkningarna på produktiviteten av en låg och delvis irrationell levnadsstandard.

Och där går strömmarna från de två huvudkällorna till biases så att säga tillsammans. Ty det är just dessa saker vi inte tar med i våra västerländska modeller, när vi behandlar dessa andra länders ekonomiska problem med våra termer och begrepp — t. ex. sysselsättning och arbetslöshet, inkomst, sparande, investering, och totalproduktion — som är det besvärliga, tunga och utvecklingshämmande i all planering därute. Vetenskapligt är det de ting, som vi abstraherat från, som gör dessa termer och begrepp inadekvata till verkligheten.

Denna approach — som jag kallar den moderna eller konventionella — har bestämt och bestämmer all planläggning. Den bestämmer i hög grad den diskussion som föres i internationella och nationella församlingar samt i pressen och på andra håll.

Det finns oerhört starka intressen som stöder denna moderna approach. De radikala i de underutvecklade länderna vill tro på en snabb och kraftig utveckling som resultat av planering och investering. Under ett viss inflytande av Marx överskattar de också spridningseffekterna och framför allt dessa effekters hastighet. De konservativa i dessa länder har allt intresse av att ha attityderna, institutionerna och

verkningarna av den mycket låga levnadsstandarden borttrollade i analysen. Deras medtagande skulle nämligen ge upphov till krav på att genomföra reformer av en typ som de konservativa inte är roade av att förverkliga.

Det finns alltså i de underutvecklade länderna en allmän samling kring den konventionella approachen att behandla deras problem i de inadekvata västerländska termerna. Vi i de utvecklade länderna vill naturligtvis att de fattiga och eländiga skall få det bättre. Det ville vi genast som vi fick vår uppmärksamhet riktad på dessa länders villkor, vilket inte skedde förrän vi fick känna av de politiska verkningarna för våra länder av andra världskriget.

Överallt har vi alltså starka intressen som backar upp denna biased approach. Men de tror jag kommer att ge vika. Det finns någonting i vetenskapens och forskningens väsen som renar. "Facts kick", brukar jag säga. Alltså fakta sparkar. Och de sparkar ganska kraftigt för närvarande. Jag är övertygad om att inom 20, 15 eller kanske 10 år kommer vi att ha helt andra begrepp, teorier och modeller, när vi angriper de underutvecklade ländernas problem. Om min bok i någon mån kan bidra till att sätta fart på denna omgestaltning av den ekonomiska forskningen om de underutvecklade länderna, så har den fyllt sin uppgift.

Om jag sedan hoppar litet i tankegången, så vill jag säga att jag fortfarande tror på att de är vi nationalekonomer som kommer att få bära huvudansvaret för den fortsatta vetenskapliga utvecklingen. Vi är som jag sade kavalleriet; det är vi som givit råd åt regeringar och oppositioner i flera hundra år. Ibland har vi också suttit med i parlament och regeringar. Vi har traditionellt en dynamisk och politisk inställning till problemen. De andra är våra fattiga släktingar. När det bildas en internationell organisation, så är som bekant alla ense om att den skall ha ett ekonomiskt sekretariat. Ingen kommer på idén att det skall vara ett sociologiskt, psykologiskt eller antropologiskt sekretariat.

Vi har som jag sa den dynamiska inställningen i vår tradition. Vi har alltid varit och är "en stridande kyrka" med många sekter. Vi har försett oss med utvecklade teorier — uppgjorda för att vinna allmänhetens respekt och för att tillåta oss att gymnastisera våra andliga muskler — som i grunden dock är mycket enkla, när vi slutligen kommer fram till vad vi vill föreslå i fråga om politiska åtgärder. Det är nog på oss det nu ankommer att gå in i problemen om attityderna, institutionerna och verkningarna av den låga levnadsstandarden.

Det är naturligtvis mycket trevligt om sociologer, antropologer och

psykologer med flera ägnar sig åt dessa ting, men de har inte modet att göra en teori och en plan och heller inte att verkligen sätta ifråga vår teori och våra planer. De har hela tiden lyft ett varnande finger och sagt: Ni får inte glömma det och det. Men de har aldrig presenterat någon alternativ teori att lägga upp planerna efter. De har inte vågat det. Där är vi starkare. Vi har den litet paranoida läggning som är speciell för nationalekonomer. Om någon av psykologiskt intresse vill ge sig in i detta ämne, så skall han finna intressanta särdrag. När jag var ung — alltså innan så många unga män hade skägg — var det mest nationalekonomer som bar helskägg; det var också de som gick i alperna osv. Vi har, menar jag, en speciell "fluga", som kunde vara värd ett närmare psykologiskt studium.

Alltnog, jag tror på nationalekonomin som den samhällsvetenskap som skall förnya och utveckla studiet av de underutvecklade länderna. Vi har den dynamiska och politiskt inriktade synen i arv från lång tradition. Men vi skall ha klart för oss att oerhört litet av den fördjupande forskning som jag ser fram emot kan utföras i våra elfenbenstorn här hemma. På sätt och vis är min bok vad amerikanerna kallar för en anti-bok. Den försöker ta kål på de konventionella teorierna och innehåller dessutom ett utkast till en mera realistisk teori om Syd-asien — teori är för mig ett logiskt koordinerat system av frågeställningar till materialet. När vi med dess hjälp skall utvidga våra kunskaper behöver vi resa ut och göra det på platsen. En ung man i Lund har nyss skrivit en avhandling, som jag råkat läsa. Författaren heter Lars W. Eldblom. Vad han har gjort i den avhandlingen är att ta ut tre oaser i Sahara och gå igenom deras historia, som var mycket olika varandra; han har sedan i detalj utforskat jordägandeförhållandena, familjebildning osv. Det är sådana intensivt realistiska studier som är framtidsmusiken för det fördjupade studiet av problemen i de underutvecklade länderna. Men vi skall ha klart för oss att det i denna oerhört stora värld, om vilken vi är så okunniga, kommer att dröja mycket lång tid innan vi kommer fram till säkrare grunder för våra bedömningar.

I denna forskning tror jag att man kommer att bli tvungen att "bena ner" de konventionella begreppen. Jag har ett helt kapitel och en bilaga i min bok, där jag talar om varför vi inte kan använda våra begrepp arbetslöshet och undersysselsättning. Jag har förklarat varför det inte går och varför vi åtminstone tills vidare måste stanna vid rent behaviouristiska begrepp och tala om ting som direkt kan iaktas: hur många människor och vilka slags människor som arbetar, hur länge de arbetar per dag, per vecka, per månad, per år, och med vilken

intensitet de arbetar. Det sistnämnda är svårt men inte omöjligt att få ett mått på. Jag utesluter inte alls att vi längre fram kan ha kommit till mera invecklade begrepp men det blir inte arbetslöshet i vår mening. Vi menar med arbetslöshet någonting ofrivilligt; det är arbetare som är kompetenta att arbeta i sin bransch och som söker arbete till gällande löner men som inte finner något.

En sådan syn på undersysselsättningens problem förutsätter först och främst en utvecklad arbetsmarknad. Men statistiker och social-ekonomer som arbetar med sådana ting vet att även i ett högt utvecklat land som Sverige kan det vara svårt att definiera arbetslöshet. I Syd-asien är det orimligt. Den arbetslöshetsstatistik som tillverkas — den fyller tjocka volymer — har ingen mening. Eller också betyder den något helt annat än vad vi menar. Statistiken är hopsamlad under falska kategorier.

När jag nu har talat om att vi måste studera problemen på platsen skall jag också försöka förklara vad en institutionell forskning inte är. Den är icke löst tänkande — som många konventionella ekonomer föreställer sig. Tvärtom. När ni läser min bok skall ni finna att mycken möda nedlagts på att få begreppen klara. Det framgår då också att som bas för mycket s. k. rigoröst modellbyggeri ligger ett mycket löst tänkande, när det gäller frågan huruvida begreppen håller ihop logiskt och om de är adekvata till verkligheten. Institutionell forskning ger heller inte uttryck för vad som brukar kallas kvalitativt resonering. Jag anser det för övrigt vara en helt felaktig tanke att det finns en kvalitativ nationalekonomi. All samhällsvetenskap måste vara inriktad på att fastställa kvantiteter. Föreställningen att det finns områden där man kan släppa tanken på kvantiteter och i stället resonera kvalitativt har för mig alltid framstått som diletterism av värsta slag.

Jag lägger i min bok ner mycket arbete på att definiera och kritisera de begrepp jag använder i den teori jag utgestaltar. Just när det gäller klarheten i begreppen är den institutionella ekonomen mera intresserad av det än någon annan. Och kvantiteter är han i särskild grad intresserad av, eftersom han inte kan ge sig till tåls med några lösa modeller att arbeta med.

Observera dessutom att jag här inte angriper modellerna i och för sig. De är allmänt sett en metod för allt vetenskapligt tänkande. Men den institutionella ekonomen vet att det inte lönar sig med det empiriska material vi har att bygga upp enkla modeller för hela samhällshushållningen eller stora sektioner av den som pretenderar mer

kunskaper än vi har. Och vi ökar ju inte våra kunskaper genom att använda termer som Alfa och Beta och rita diagram.

Man kan säga att hela appendix II som ger skelettet i boken är en stor modell, som jag har försökt göra med så stor begreppslik klarhet och verklighetstrohet som jag varit mäktig. Så länge vi är fjärran från det stadium där vi kan tänka oss att ha siffror för alla förändringskoefficienter, föraktar jag att sätta denna modell i gymnasistalgebra vilket emellertid vem som helst på ett seminarium kan göra. Och mitt förakt där grundar sig på att det tillvägagångsättet inte innebär något kunskapstillskott.

I själva verket är oerhört mycket av det som publiceras på området och som ser ut som faktiska kunskaper nära nog bedrägeri. Och eftersom vi väl i grund och botten är ett hederligt släkte är det väl självbedrägeri. Men eftersom det saknas den immanenta och transcendentala kritiken av vad man förutsatt och eftersom man inte har definierat bottenbegreppen, så är det i verkligheten humbug. Den saken kommer vi så småningom alla att upptäcka när vi verkligen ger oss att brottas med den institutionella verkligheten.

I min bok talar jag inte om underutvecklade länder i allmänhet, inte om Latinamerika, Västasien och Afrika osv., utan jag talar om Sydasiens, dvs. den del av världen som jag intensivt har studerat, och där jag även studerat olikheterna mellan regioner och länder. Vanan att teoretisera om underutvecklade länder i allmänhet är nog ofta farligt, eftersom förhållandena växlar.

Som en parentes vill jag tillägga att jag är fullkomligt övertygad om att vi inom kort också kommer att notera en blomstring av den institutionella forskningen för våra egna länder. Jag är tillräckligt gammal för att minnas att när jag som ung docent för första gången kom till Amerika, var den "nya ekonomin" den institutionella ekonomin. Jag var naturligtvis då teoretiker, alltså emot denna moderiktning. I dag är jag emot en mängd av det pretentiösa och lösaktiga modellbyggeri som är på modet, och jag väntar mig att vi kommer att få en ny våg av institutionell ekonomi — även för våra länder. Vår vetenskapliga utveckling går ju alltid i cykler, som skulle kunna studeras lika bra som konjunkturcykler. På den tiden var det — jag får kanske avslöja den hemligheten — Ragnar Frisch och jag som gick upp till Irving Fischer och förslog honom att man skulle bilda Econometric Society — vilket också skedde så småningom. Nu tycker jag tiden är mogen att bilda en internationell society of Institutional Economics.

Jag tror att det även i våra länder kommer att bli framtidens musik.

Det är där vi har de stora luckorna i kunskapen även om vår egen ekonomi. Det förekommer hos oss helt visst mycket värdefullt matematiskt modellbyggeri, som har större förutsättningar att vara relevant, eftersom vi har mera och bättre statistiskt material, och eftersom attityder och institutioner antingen är anpassade till utveckling eller automatiskt anpassar sig och eftersom levnadsstandarden är av mindre betydelse för produktiviteten. Men även hos oss finns det stora brister på det institutionella området. I Amerika, där man ofta är före sin tid, håller man just på att bilda en förening för vad som kallas Evolutionary Economics.

Jag har nyss gjort ett försök att mycket allmänt karaktärisera min approach. Den finns mera utförligt behandlad i de metodiska bilagorna och i prologen — och som sagt i början av nästan varje kapitel — men framför allt i vissa bestämda kapitel i boken, det 21 och 22. Låt mig bara nu exemplifiera vad det är jag talar om. Listan kan göras mycket lång; jag skall bara försöka ge några exempel.

Med den ytterligt imperfekta marknad — för att inte säga brist på marknad — som föreligger i Asien (vi skall tänka på att i Indien bara ungefär var fjärde bonde har någonting att sälja; resten blir squeezed out, utkramad genom en icke marknadsmässig process av penningutlånarna och jordägarna) finns det föga förutsättningar för den aggregation av storheter som vi är vana vid att röra oss med när vi talar om nationalprodukt, sparande, sysselsättning osv. Vi har även i industriländerna människor av ett visst slag som gör upp kalkylerna för vår nationalinkomst och fastställer nationalprodukten. Sedan finns det människor av annat slag som använder de siffrorna, utan att mycket känna till hur kalkylerna i verkligheten har gjorts. Jag var själv som ung forskare mycket intresserad av att göra mig förtrogen med de kalkylerna, som ligger bakom våra runda siffror. Jag har alltid varit orolig framför allt när det gällt internationella jämförelser även av utvecklade länder. Men i Asien är den stora frågan huruvida man överhuvudtaget har några siffror alls som är värda att publicera.

Jag har redan talat om arbetslösheten och sysselsättningen. Det är begrepp som inte alls går att använda där ute. Den förutsättning som gäller i våra länder, med alla reservationer — att vi har någorlunda perfekta marknader och att vi antingen har attityder och institutioner som släpper igenom utvecklingstendenserna eller lätt anpassar sig till dem — finns det ingen möjlighet att anta i Asien. I själva verket har Marx med sin teori att hela överstrukturen är en funktion av produktionsförhållandena haft större inflytande på väs-

terländernas ekonomer än på ekonomerna i kommunistländerna, fastän de inte har varit så särskilt medvetna om det. Men detta är ett stort tema som det skulle ta för lång tid att närmare utveckla.

Den nyaste pippin "investment in man" — jag har ett helt kapitel om den saken, det 29:e, som jag rekommenderar för läsning — är en verklig soppa. Försöket att likställa "uppfostran" med det residuum man fann när man närmare studerade de fysiska investeringarnas produktivitetsstegrande verkan, och att räkna uppfostran som en finansiell "investering" som kunde stoppas in i capital output ratio innebär en serie logiska kullerbyttor.

På det sättet når man inte ens en formulering av de uppfostringsproblem man står inför i Sydasiien. Detta problem är i första hand en fråga om uppfostrans karaktär och inriktning och hur den står i förhållande till alla andra förändringar i samhället. Visst måste vi ha teorier; annars når inga observationer till mer än kaos. Men teorierna måste vara adekvata till verkligheten. Annars för de vilse.

Detta är alltså min approach; fast problemen är mera invecklade än jag här kunnat antyda. Annars hade det varit obehövt att skriva en så tjock bok i ämnet. Men låt mig nu tala litet om vad som inte står i boken.

Det finns all anledning att göra det. Vad människorna i första hand är intresserade av är inte fakta och orsakssamband, utan vad vi kan göra för att förändra fakta. I Amerika behandlades min bok som en "nyhet" — i TV, radio, i intervjuer och på presskonferenser osv. — och konstigt nog var det samma förhållande på flera ställen utanför Amerika. Och alla talade då om vad boken inte handlar om: de praktiska och politiska slutsatser som kunde dras.

Eftersom jag arbetar med explicita värdepremisser och har ägnat ett helt kapitel åt att skriva ut dessa premisser och motivera varför jag använt dem, kunde jag givetvis dra politiska och praktiska slutsatser i olika hänseenden. Men vad jag varit intresserad av och arbetat med är först och främst att få ett grepp om fakta och om relationerna mellan olika fakta.

Den åttonde del av boken som jag hade förberett finns inte med. Den skulle ha gett en samlande analys av de politiska och praktiska slutsatser som kan dras från analysen av de faktiska förhållandena och de uppställda värdepremisserna. Det får bli nästa bok. Men det var den felande delen eller den oskrivna boken som alla diskuterade med mig sedan boken kommit ut.

Om jag nu skall mycket kortfattat redogöra för den oskrivna delen, så vill jag börja med att påminna om att utvecklingstakten allmänt

sett över så gott som hela den underutvecklade världen, med några få undantag, har tenderat att sacka av under 1960-talet, som ju sades skola bli utvecklingsdecenniet.

Kapitaltillförseln från de rika länderna har i stort sett stagnerat och dess andel av dessa länders nationalprodukt sjunkit med en fjärdedel. Men dessutom — och det tycker jag är ännu farligare — har den tillförseln på olika sätt kvalitativt försämrats. Den har gjort det därför att från nästan ingenting — om vi tänker på Amerika — till nästan alltihop är den nu bunden till givarlandets export, vilket betyder en avsevärd kvalitetsförsämring.

Vidare har vi nu gått över från gåvor till lån. Marshallhjälpen till de potentiell rika västeuropeiska länderna lämnades som vi minns till större delen i gåvoform. Jag var på den tiden emot detta och ansåg att det var oriktigt att ge gåvor regeringarna emellan, annat än när det gällde länder som av strukturella skäl låg oerhört lågt. Nu däremot är metoden att ge lån åt de underutvecklade länderna, vilket har skapat mycket allvarliga problem. Detta har Världsbankens chef och andra insiktsfulla personer understrukt. Det är nämligen frågan huruvida världen verkligen står ut med falissemang hos de underutvecklade länderna.

Det politiska inflytandet på givandet och lånanandet har snarast blivit starkare, och enligt min mening är det allmänt så att när det går politik i affärer inträder det en sänkning både moraliskt och beträffande effektiviteten.

Om man nu vill försöka finna förklaringen till denna utveckling, så saknas naturligtvis först och främst den politiska och psykologiska beredvilligheten hos de rika länderna att göra verkliga uppoffringar. Efter första världskriget observerade Alfred Marshall en utveckling som de gamla klassiska ekonomerna aldrig förutsett, där vi i allt mer ökad grad känner ansvar för alla inom vårt eget land: ingen skall behöva sjunka ner på en omänskligt låg levnadsstandard. Och sedan började Marshall drömma. Någon gång långt fram i tiden — det är uppenbart att han tänkte sig generationer och århundraden framåt — kan vi måhända komma därefter att vi ser på samma sätt på hela jordens befolkning.

Det har onekligen skett en viss förändring i betraktelsesättet. Men ingen av de rika länderna har ännu givit mer än smulor från sitt bord. För min del känner jag en viss olust inför till exempel den svenska diskussionen om den s. k. u-hjälpen. Det är nämligen en så flagrant skillnad mellan å ena sidan de stora ord och den patos man använder för att karakterisera sin ståndpunkt i den frågan och å andra sidan

den futtiga insats det verkligen tvistas om, bara någon tiondels promille mer eller mindre. Jag har självfallet ingenting emot att människor predikar u-hjälp. Jag tror rentav att jag var först på plan med en bok översatt till svenska i mitten av femtioalet. Jag tycker bara att det låter en smula falskt när man så patetiskt vädjar om att offra och sedan gör så oerhört litet. Då känner jag mig som gammal logiker och teoretiker inte riktigt hemmastadd.

Beträffande det psykologiska och politiska räknar jag med att förhållandena kan bli annorlunda. Nu är vi i många avseenden en enda värld. När Kennedy mördades, såg vi det i våra hem, f. ö. också i Sovjet. Jag menar, att om det blir fråga om mycket allvarliga svältproblem, så kan det bli en förändring i inställningen i de rika länderna.

En annan sak — och en huvudsak! — som har varit avgörande för den försämring av kvaliteten och nedgången i kvantiteten av hjälpen är det vårdslösa och inkompetenta sätt varpå de rika länderna har skött sin inre ekonomi. De har varit mycket frikostiga med att ge råd till de underutvecklade länderna om hur de skall sköta sina penningaffärer och sin politik, men själva har de som sagt vårdslösat den. När chefen för Monetära fonden var här sade jag till honom: Jag tycker att du skall börja kritisera de rika länderna lika mycket, eller mer, än de fattiga länderna. Det har funnits mycket litet av den varan hittills i de publikationer som kommer från Monetära fonden. Detta är frågor som emellertid diskuterats mycket ingående vid många tillfällen här i Sverige, inte minst i Nationalekonomiska Föreningen. Här ligger politiken långt efter den ekonomiska vetenskapen. Vi har nu kommit i ett läge, där alla rika länder utan undantag antingen har akuta betalningsvårigheter — som Förenta staterna och England — eller känner av riskerna att råka in i sådana valutasvårigheter.

Samma orsaker ligger bakom den ovillighet den rika världen visat att ge de underutvecklade länderna, marknader och en bättre handelsposition.

När dessa frågor diskuterades har många av mina kolleger varit angelägna om att finna en lösning, där de underutvecklade länderna också skulle vara med. Vad de menat då är naturligtvis att i första hand dessa länder skulle få mera kapitaltillförsel. Men inga rika länder kommer att bli lurade att ge mera kapital bara därför att de underutvecklade ländernas problem inordnats.

I själva verket ligger det till på det sättet att de underutvecklade länderna har ett starkt intresse av att de rika länderna styr den inre ekonomin på sådant sätt att de åstadkommer inre balans och att de

reglerar de internationella förhållandena mellan bankväsendet och regeringarna i sina länder, så att vi klarar av behövliga justeringar. Hade vi nått därhän skulle det finnas en helt annan bas för att yrka på väsentligt större kapitaltillförsel till de underutvecklade länderna och radikala reformer av vår handelspolitik gentemot dessa länder.

När jag nu sagt detta vill jag emellertid understryka att vår "hjälp" är marginell. Så illa ställda som dessa länder är, betyder detta inte att den inte är nödvändig. Men det betyder att de stora förändringarna måste ske i dessa länder själva.

Om det skall bli någon utveckling att tala om i de underutvecklade länderna fordras det en långt starkare social disciplin. Jag talar om dessa länder som "soft states".

De behöver grundläggande reformer i sin uppfostran och utbildning, och de reformerna består inte i första hand i att slussa fler barn genom skolorna på mellanskole- och universitetsnivån utan främst i en omläggning av hela undervisningens inriktning från botten uppåt. Och den saken kan inte vi göra mycket åt. För närvarande är undervisningen ett stöd för gamla sociala orättvisor. Framför allt är den ett medel att skapa en klass som slipper arbeta med sina händer. Den är då direkt utvecklingshämmande. Men en omställning av education kan inte vi genomföra.

Den senaste stora Education Commission Report i Indien — jag vill minnas att den lades fram 1966 — innehåller allt som där behöver sägas. Det är bara det att den knappast kan förverkligas under de politiska förutsättningar som nu råder. Och dessa kan inte vi förändra.

De behöver i mycket hög grad en vuxenutbildning som först och främst ger läskunnighet. Det har funnits mycket litet av den varan i hela den underutvecklade världen i jämförelse med exempelvis Sovjetunionen — och f. ö. också på det gamla Rysslands tid. Där gick studenterna ut i byarna och lärde människor att läsa. Sådant förekommer inte i våra dagars underutvecklade länder. Och omställning där kan vi inte göra för dem; jag upprepar det.

Vidare behöver de genomföra jordreformer. Det bör ske på olika sätt i olika länder med olika förhållanden. Med jordreform menar jag "a new relation between men and land" — som jag tror är titeln på ett verk som dr. Erich Jacoby håller på med på vårt institut för internationell ekonomi — alltså en sådan relation som skapar ökade möjligheter och incitament för mer och intensivare arbete, investeringar, tillämpning av en rationellare teknologi och allt vad därmed sammanhänger.

Vi kan inte genomföra jordreformer åt dem. Vi kan tillsammans med dessa länders ofta något hypokritiska representanter i de internationella organisationerna författa resolutioner om nödvändigheten av jordreform, men längre kommer vi inte.

Sedan behöver de naturligtvis befolkningspolitik. Det är en kolossalt svår sak och bl. a. en administrativ fråga av rent fantastiska proportioner. Det gäller att skaffa fram medicinsk och paramedicinsk personal i tillräcklig omfattning. Vad kan vi göra där? Ja, vi d. v. s. i första hand amerikanerna — har gjort en stor insats i det sammanhanget, nämligen förbättrat preventivtekniken, spiralerna och liknande. Och det arbetet bör vi fortsätta med. Det är ännu inte på långt när färdigt.

Men utöver det är det inte mycket vi kan göra. Vi kan hjälpa till med utbildning av personal. Vi kan skänka dem preventivmedel, men det är ju billigast om de kan tillverka dem själva. Man läser ofta tidsningsledare — inte bara här hemma utan även i Amerika och i många andra länder — där det förklaras att vi framför allt skall inrikta vår hjälpverksamhet på födelsekontroll, men det är minsann inte lätt att göra det.

Nej, de stora, revolutionära reformerna måste genomföras av dessa länder själva. Och när jag använder ordet revolutionära menar jag till storleksgraden. Vi har inte sett mycket av det. Den som i likhet med mig är forskare har ju sin nära nog religiösa tro, som bär igenom alla besvärligheter. Vi tror på ordet: "Sanningen skall göra er fria". Alla illusioner, inte minst de opportunistiska, är farliga. Vi menar att om vi forskar och forskar och skriver så bra vi någonsin kan, så kanske vi kan ha ett inflytande på människor som har med den praktiska politiken att göra i dessa länder och i de rika länderna.

Ordföranden: Nationalekonomiska Föreningen tackar professor Gunnar Myrdal för denna föreläsning, som har givit oss en fascinerande inblick i den Myrdalska verkstad där framför allt sättet att arbeta är utomordentligt intressant. Mot slutet av föredraget fick vi ju också göra bekantskap med en del av de produkter som framställes i den verkstaden.

Föredragshållaren sade själv att nationalekonomerna tillhör "en stridande kyrka" med många sekter, och jag tycker att professor Myrdal själv är en utomordentligt fin nationalekonomisk geolog.

Diskussionen är nu fri; var så goda!

Fil. dr **Göran Ohlin:** Herr ordförande! Jag hade inte tänkt att ta till orda som den förste bland åhörarna, men jag tyckte att tystnaden blev litet för lång och att det var på tiden att någon från publiken underströk vad herr ordfö-

randen sade om den föreläsning vi här har lyssnat till — och som jag tyckte var utomordentligt fascinerande.

Under de senaste veckorna har jag ägnat ganska mycket tid åt att läsa "Asian Drama". Eftersom jag misstänker att inte så många har hunnit med det ännu, vill jag gärna förklara att det var en nära nog otrolig upplevelse. Men vi har ju kommit hit för att diskutera, inte för att enbart prisa. När jag då skall välja diskussionsämne kan jag inte gärna ta något av de otaliga frågekomplex som handlar om Asiens ekonomiska politik eller någon detaljfråga inom den ekonomiska teorin. Ett sådant val av någon fråga att diskutera här skulle bli alltför godtyckligt. Ty det vill jag säga, om det till äventyrs är någon som inte har den saken klar för sig i detta läge, att professor Myrdals bok är provokativ, betydligt mer provokativ än vad som framgick av författarens egen framställning här.

Professor Myrdal talar så mycket om opportunism och om de bedrägerier och villfarelser som nästan alla nationalekonomer faller offer för, att jag tvekar litet att uttala mig i dessa sammanhang. Om jag förstod Gunnar Myrdal rätt, så anförde han dock denna opportunism som en ursäkt för ekonomerna — det är väl bättre att vara opportunistisk än att vara enfaldig. Dessutom har vi ju här att göra med en opportunism på hög nivå. All kunskap är opportunistisk, säger Gunnar Myrdal, och det gäller naturligtvis även hans egen. Men jag har inte märkt att insikten därom har bekymrat honom, eller att den har kunnat hålla honom från att uttala sig.

Som diskussionsämne vill jag välja just institutionalismen, som professor Myrdal såvitt jag förstår nu bekänner sig till klarare än någonsin tidigare, även om man kanske vid förnyad läsning av hans tidigare verk skulle finna att han länge har glidit i den riktningen. Som Gunnar Myrdal själv sade är institutionalismen inte något nytt. Vi har haft stora och illustra institutionalistiska skolor. I Tyskland var de före första världskriget den stora och dominerande inriktningen, och sådana vetenskapsmän som Schmoller, Richter, Sombart m. fl. tillhörde den riktningen. Sedan kom den till Amerika. Även där hade man en tid en mycket livaktig tradition.

Men vad som slår mig — och det är det som är utgångspunkten för min fråga till professor Myrdal — är att institutionalismen egentligen inte har lämnat något efter sig. Framför allt har den inte bidragit till den kumulativa utveckling som ändå, såvitt jag kan se, är just det som gjort nationalekonomin till "samhällsvetenskapernas kavalleri". Den har byggt på teorin, traditionen, byggandet och strävandet efter förenklingar som är adekvata till verkligheten. Professor Myrdal är självfallet inte den ende som vill vara adekvat till verkligheten. Det har naturligtvis alla ekonomer strävat efter att vara.

Men institutionalismen har aldrig kunnat nå fram till den stora syntes som exempelvis Schmoller drömde om. Redan på hans tid anklagade man ekonomer av en mera teoretisk inriktning, framför allt de anglosaxiska, för brutal och skändlig förenkling av alla sammanhang och för att bortse från just det som gör samhället till vad det är. Man talade om den induktiva metoden och det induktiva studiet av samhället, dvs. ett långsamt och mödosamt insamlande av alla historiska, sociologiska och andra nödvändiga fakta, till dess de slutligen kan vävas samman. Dessa induktiva studier skulle ersätta de deduktiva metoderna, vid vilka man gick många och ganska skändliga genvägar, arbetade med snabba hypoteser och försökte bekräfta dem på ofta rätt tvivelaktiga sätt.

Nu läser väl ingen de gamla institutionalisterna. Men man läser gamla teoretiker! Om institutionalisterna var geniala, vilket många av dem var — det kräver troligen ett visst mått av genialitet, universalitet och energi att vara institutionalist — försökte de göra sådana insatser som professor Myrdal gjort när han skrivit sin stora bok om Sydasiens, en bok som tagit mycket lång tid att skriva och krävt en oerhörd möda.

Min första fråga är nu: Vad tror professor Myrdal det beror på att det gått så dåligt för de gamla institutionalisterna?

Min andra fråga är mera personlig. Jag undrar om professor Myrdal själv tycker att det verkar som en lovande metod att försöka ställa samman alla aspekterna på ett samhälle? När man någon verklig insikt? Blir det då inte lätt något av en religiös erfarenhet. Det som gör "Asian Drama" så enormt är ju att det tar upp allting. Det går inte att behandla någonting separat. Professor Myrdal har upplevt problemen på ett sätt som ingen läsning kan ersätta. Men när man läser hans bok är det onekligen litet svårt att se, känna och förstå alla sambanden. Min andra fråga är därför: Vilken *karaktär* har denna stora förståelse?

Detta uppfattar jag som en mycket väsentlig fråga, och jag hoppas att professor Myrdal vill säga någonting om den saken.

Bankdirektör **Bo Thomé**: Herr ordförande! Det är kanske litet förmått av en man från det praktiska och planerande fältet att här ställa frågor. Min enda ursäkt är att jag inte har läst professor Myrdals bok och än så länge alltså kan vara okunnig utan att behöva skämmas för det.

Av professor Myrdals framställning förstår jag att han betraktar biståndet från den rika världen som marginellt, och det är självfallet en synpunkt som vi måste anse riktig. Men det förringar inte de insatser som verkligen göres. Även det marginella har ju stor betydelse för vissa grupper av mindre länder.

Vad professor Myrdal emellertid inte tog upp och som jag därför vill aktualisera nu var relationerna mellan vår kommersiella värld och u-länderna. Vi har haft för vana att betrakta u-länderna utifrån vår egen begreppsvärld, och jag förstår att vi har fallit offer för våra egna begrepp och vår egen semantik. Det är risk för att man gör detta också i det praktiska livet. Vi sluter handelsavtal på den grundvalen att vi har att göra med likvärdiga partners, som tänker likadant som vi själva. Givetvis märker vi att det uppstår kollisioner när vi träffar överenskommelser med sådana länder där man har ett helt annat tänkesätt än vi, oavsett om de länderna ligger i Östeuropa eller i Östasien. Frågan är i vad mån det blir sådana kollisioner mellan de rika länderna och u-länderna och i så fall vilken betydelse detta har för u-länderna? Det kommersiella samarbetet är väl inte marginellt för u-länderna. När nu i själva verket biståndet, fast det är marginellt är mycket betydelsefullt, så får man slå fast att det kommersiella samarbetet mellan u-länder och industriländer är av ännu större betydelse.

Nå, då är frågan i vad mån vi i de rika länderna skall behandla u-länderna annorlunda än våra rika motparter. Skall vi vara den vite mannen som lutar sig bakåt och betraktar motparten som en mindervärdig individ, vilken vi måste anstränga oss speciellt för och inte använda hårda ekonomiska förhandlingsmetoder mot utan i stället vara extra mjuka? Eller är det något

annat vi skall göra? Skall vi kanske vara naturliga? I så fall blir det lätt tal om utsugning.

Frågan är alltså: I vad mån kan man ur professor Myrdals erfarenheter dra slutsatser på detta område? Det är nämligen en väsentlig sak för oss som håller på med dessa ting. Skall vi anstränga oss att vara annorlunda, eller skall vi försöka vara oss själva?

Laborator **Odd Gulbrandsen**: Herr ordförande! Jag hör till dem som ännu inte har läst "Asian Drama"; därför behöver jag inte heller ha någon respekt för boken. Och professor Myrdal bidrog inte heller till att inge mig respekt för den — i viss mening. Om det är så som Myrdal sade, att boken beskriver de institutionella förhållandena men inte visar på hur problemen skall lösas, så undrar jag om den verkligen är till så stor glädje för u-ländernas aktuella problem.

Myrdal framställde saken så i första delen av sitt föredrag, men i andra delen gjorde han en del rekommendationer. Jag tror därför inte att han själv är av samma uppfattning som den han försökte tala om för oss att boken förmedlar. Om det är så att all statistik är felaktig, och om alla de källor vi har att tillgå är felaktiga, så kan heller inga slutsatser dras. Då frågar jag mig varför professor Myrdal egentligen har skrivit sin bok.

Vidare är jag inte alls övertygad om att man behöver vara så blygsam som Myrdal är beträffande möjligheterna att få ett grepp om u-landsproblemen. I själva verket är det i stor utsträckning jordbruksproblem man har att göra med, och såvitt jag förstår är de problemen inte mycket konstigare än de jordbruksproblem vi hade här för omkring 100 år sedan. Man kan med hjälp av historiska analogiresonemang komma mycket långt på vägen mot intressanta och viktiga slutsatser. Erfarenheter från utvecklingen i t. ex. Japan tyder på att det inte behöver vara så oerhört mycket annorlunda än vad det varit tidigare här i Europa.

Vi har ett enormt ansvar när det gäller att ge anvisningar. Det må vara hänt som Myrdal säger, att vi kan känna oss osäkra, men om vi inte ger råd och inte hjälper politikerna, så måste de ju försöka lösa problemen själva. Vad har vi då nationalekonomin till? Professor Myrdal har emellertid redan svarat på den frågan; han har sagt att vi gärna sysslar med rådgivning. Men det stämmer inte riktigt med hur Myrdal idag hävdar att u-landsfrågorna måste angripas: att vi skall begränsa oss till en rent deskriptiv analys av problematiken. Nu är det dock möjligt att professor Myrdal har tänkt följa upp denna sak med anvisningar och råd om hur vi skall lösa problemen, och i så fall ser jag med mycket stort intresse fram mot nästa Myrdal-bok.

Sedan vill jag också ta upp ett annat resonemang som professor Myrdal var inne på, nämligen att den utvecklade världens insatser är mycket marginala. Det är kanske riktigt. Men den marginaliteten är ändå betydelsefull — enormt betydelsefull! Redan det att vi kan producera användbara idéer kan ha djupgående effekter på utvecklingen i u-länderna, utan att de är förbundna med avsevärda kostnader.

Det är likadant på den handelspolitiska sidan. Visserligen är det riktigt att världshandeln omfattar en mycket liten del av världsproduktionen, men om vi ser på den effekt som denna handel har och på de åtgärder med vilka de ut-

vecklade länderna inverkar på denna handel och vad de har för effekt på prisnivån i u-länderna, så är det sannerligen inga småsaker det rör sig om!

Jag kan som exempel nämna att de japanska jordbrukarna får ungefär tre gånger så högt pris för sitt ris som de indiska jordbrukarna får. En av de väsentliga anledningarna till att indierna får så dåligt betalt för riset är att amerikanerna säljer vete i en kvantitet som uppgår till ungefär 10 procent av den totala årliga veteproduktionen i Indien. Detta har mycket kraftiga depressiva effekter på prisnivån både för vete och, på grund av konkurrerande substitution, även för ris. Att de japanska risodlarna når dubbelt så höga skördar när de får tre gånger så mycket betalt för sitt ris är ganska enkel jordbruksekonomi. I det fallet bör samma förhållande gälla i u-länderna som för oss.

För att öka produktionen av jordbruksvaror, sedan man utnyttjat de naturliga resurserna fullt ut, krävs att man använder industriella produktionsmedel, och för att man skall kunna köpa dessa produktionsmedel måste man sälja någonting annat. Där har vi den spiral som ständigt behöver vidgas. Det är alldeles klart, att om man med handels- och jordbrukspolitik i den utvecklade världen pressar priset kraftigt för u-länderna, så kommer köpkraften hos u-länderna att bli låg och utvecklingen längs spiralen att bromsas. Detta kan visserligen ses som en marginell effekt, men den får enormt djupgående verkan på den totala ekonomin för u-länderna.

Som sista punkt vill jag ta upp detta att betrakta den diskussion vi för här i Sverige som betydelselös. Där måste vi mycket klart skilja på vad den unga generationen vill, hoppas och kämpar för, och vad de äldre — som har hand om penningpungen — gör. Det är där som jag tror att de stora brytningarna finns i vårt samhälle. Om vi i dag bara ger några tiondels procent av nationalinkomsten till stöd åt u-länderna, så är det därmed inte sagt att stödet framdeles, när dagens ungdom blivit äldre och fått inflytande, måste förbli marginellt.

Herr ordförande! Detta var några oppositionella aspekter; jag har anfört dem därför att jag tyckte att någon här också skulle uppträda som opponenter mot professor Myrdal.

Herr *ordföranden*: Det är två talare ytterligare anmälda, men nu börjar frågorna bli så "challenging" med avseende på professor Myrdals "approach" — för att här använda föredragshållarens egen kärnfulla nutidssvenska — att jag ger professor Myrdal tillfälle att omedelbart kommentera de inlägg som här gjorts.

Professor **Gunnar Myrdal**: Det är jag tacksam för att få göra nu, medan jag ännu kommer ihåg litet av vad som sagts. Och då börjar jag från slutet, alltså med det som docent Gulbrandsen sade.

Docent Gulbrandsen trodde att i fråga om villigheten att verkligen ta på oss uppoffringar för att hjälpa de fattiga länderna finns det en stor skillnad mellan de äldre och de yngre generationerna. Det skulle också jag gärna vilja tro på. Men innan jag uttalar ett sådant omdöme vill jag i så fall ha det belagt med mycket noggrannare opinionsundersökningar än de som gjorts. Det kan nämligen tänkas att en hel del av de unga gossar som nu för ett så kraftigt språk när det gäller "hjälpen till u-länderna" — vilket de kan gör bl. a. därför

att de inte står i ansvarig ställning — inte talar för hela sin generation. Det är en sak som jag skulle vilja ha klarare belägg för.

Men som jag framhöll har förhållandena ändå ändrats avsevärt. Jag vet bara en person som före andra världskrigets slut hade en tanke på att införa något slags internationell beskattning för att hjälpa de underutvecklade länderna. Det var min hustru Alva. Hon förde fram den tanken i sina serieartiklar i dåvarande Afton-Tidningen, senare sammanfattade i en bok. Ingen människa tog henne den gången på allvar. Men nu har vi i alla fall en hel del teknisk biståndshjälp och annan s. k. u-hjälp. Så det har dock gått framåt. Jag väntar att det skall gå framåt ännu mera, framför allt om utvecklingen i de underutvecklade länderna blir ödesdiger, vilket jag dessvärre förutser.

Jag håller helt med docent Gulbrandsen när han säger — och jag är ledsen för att jag inte underströk det mera i min första framställning — att även om vår hjälp är marginell innebär det ingalunda att den är betydelselös. Tvärtom är den av allra största betydelse. För människor som lever under så presade förhållanden som man gör i dessa länder är vår insats av kolossal betydelse; men jag vill framhålla att om det skall bli fråga om någon mera avsevärd framryckning i moderniserande riktning, så behövs det revolutionära reformer i dessa länder. Och de reformerna kan bara människorna där själva besluta om. Kolonialismen har ju givit upp. Låt oss inte glömma det. Och den svaga ersättning för de rika ländernas ansvar för de underutvecklade länderna som vi har i de internationella organisationerna är inte av den karaktären att den kan åstadkomma några väsentliga förändringar. Den saken anser jag vara mycket viktig att framhålla.

I Japan har risodlarna tre gånger så stora skördar som i Indien, sa docent Gulbrandsen. Ja, det räcker inte med det. De får fem gånger så stor skörd per arealenhet. Men vi skall inte glömma de skillnader som där finns. Först och främst är japanerna ett släkte för sig. Jag kallar andra underutvecklade u-länder för "soft states." Det skulle föra för långt att här utreda vad jag menar, men jag inlägger i det begreppet bl. a. allmän brist på social disciplin i lagstiftning och lagtillämpning samt i genomförande av order till tjänstemän — plus korruption, nepotism etc. Till de länderna hörde definitivt inte Japan. Dessutom skall vi komma ihåg att Japan omsider fick sin radikala jordreform under en revolutionär epok. Det skedde när Japan besegrats i kriget. Samtidigt hade japanerna "turen" — om jag får tala så lättvindigt — att få en inflation i landet, som praktiskt taget sopade bort all ersättning åt jordägarna för marken. Därför skall vi vara försiktiga med att dra paralleller mellan Japan och övriga stater.

Vidare sade docent Gulbrandsen att vi kan dra paralleller med vår egen utveckling. Vi kan jämföra med hur det såg ut här hemma för 150 år sedan, sade han. I min bok har jag ett helt kapitel om den saken, kapitel 14, där jag kort förklarar att föreställningen att de underutvecklade länderna bara släpar efter oss något eller några århundranden är helt falsk i väsentliga hänseenden. De har genomgående betydligt större svårigheter att övervinna än vi hade i våra länder vid någon tidigare tidpunkt — så även om vi bortsåge från befolkningsexplosionen, som gör att befolkningsökningen i de underutvecklade länderna är två—tre gånger så hög som den någonsin varit i våra länder när födelsetalen var som högst.

Sedan kritiserade någon talare mig för att jag i min bok har inskränkt mig

till att bara behandla fakta och faktiska relationer. Då vill jag först och främst säga, att eftersom jag alltid arbetar med explicita värdepremisser — som jag redovisar och försöker att empiriskt och teoretiskt lägga grunden för — så kan jag dra praktiska och politiska slutsatser i olika avsnitt av boken. Det har jag också gjort i min bok, även om jag aldrig kom fram till att ge en samlande och intensiv genomgång om hela det praktiska och politiska problemet. Men bortsett från detta är det helt rimligt att en nationalekonom så att säga arbetar på två plan. Det är en sak att fastställa vad som faktiskt sker och de teoretiska sammanhang som finns, en annan sak är att dra de praktiska och politiska slutsatserna.

Den omständigheten att man ägnar tid och arbete åt att i första hand utreda fakta och faktiska orsakssammanhang innebär inte att man så att säga flyr från en nationalekonoms plikt — som jag tror att talaren uttryckte det — en plikt som jag kanske känner starkare än de flesta, åtminstone i denna period av ekonomins utveckling: att ge råd. Det är en bok om den saken som jag nu skulle vilja skriva.

Och jag vill gärna ge de råden på alldeles bestämda explicita värdepremisser. Men de måste också bygga på kunskap om hur saker och ting faktiskt förhåller sig. Det är en mycket viktig uppgift att i det första stadiet reda ut hurdana sammanhangen är. Jag uttrycker det avsiktligt så allmänt.

Bankdirektör Thomé sade sedan, att eftersom jag förklarat att all statistik är felaktig kan man ju inte dra några slutsatser av den. Så där sade jag emellertid inte. I stället framhöll jag, att oändligt mycket av statistiken är tämligen värdelös; men det får inte innebära att man ger upp försöken att på grundval av en kritisk granskning av den statistik som finns och av andra tillgängliga kunskapskällor bilda sig en uppfattning om vad som faktiskt varit och är.

Och nu vill jag ta två exempel som jag tror är av betydelse för att visa hur dålig statistiken är.

Om vi ser på folkräkningssiffrorna i Indien för 1951 och 1961 och lägger upp en kurva över läskunnigheten i olika åldrar, så får vi två fullständigt parallella kurvor. Det betyder att den statistiken är otillförlitlig, ty ökad läskunnighet måste i all rimlighets namn sättas in underifrån, så att säga, alltså i de åldersgrupper som kommer från skolorna, som tagit in fler barn. Och även om man haft vuxenutbildning i Indien — vilket har förekommit i mycket liten utsträckning — så skulle också den vara koncentrerad till vissa åldrar. Statistiken måste alltså vara missvisande.

Exempel nr 2 gäller den statistik som citeras över hela världen i slarviga diskussioner under rubriken Investment in man, nämligen registreringen av skolbarn (enrollment). I 1951 års folkräkning i Pakistan redovisades antalet barn som bevistade skolundervisning med en siffra som bara var ungefär hälften av antalet barn i skolan enligt enrollmentsstatistiken. Vad man gör i detta fall, är att man försöker komma ner till källorna — åtminstone i viss mån. Sedan tillkommer en stor mängd andra uppgifter och upplysningar. Man får arbeta som en detektiv.

Det har jag gjort beträffande Pakistan liksom de andra länderna i sydasien. Jag sätter själv stort värde på dessa kapitel om skolväsendet, därför att jag tror att det är första gången som uppfostringsproblemen i dessa länder verkligen "genomslutsats". Och jag har kommit fram till vissa uppskattningar, som

jag har presenterat i diagram och tabeller. Visserligen har jag varit tvungen att säga, att grundvalen för uppskattningarna är mycket svag, men "de torde dock komma närmare verkligheten än den statistik som man i allmänhet använder". har jag skrivit. I alla händelser slås där fast vilka slags uppgifter och observationer man skulle behöva för att kunna diskutera problemen.

Man skall sålunda inte bara konstatera att statistiken är felaktig och att det därför inte går att dra några slutsatser. Det är inte så man får arbeta. I stället genomarbetar man statistiken och söker dess källor; sedan jämför man. Och då kommer man dessvärre — det är mitt påstående som jag redovisat på många ställen — fram till att statistiken är oerhört otillförlitlig. Vi nationalekonomer har ofta på ett okritiskt och helt oförsvarligt sätt använt statistiken i våra skrifter utan att sätta oss in i vad som ligger bakom siffrorna.

Härefter skall jag gå över till de mera magistrala synpunkter som min gamle vän Göran Ohlin anlade på frågorna. Vad han sade om de nationalekonomiska teoretikerna är inte alldeles riktigt. Vi skall ju ha klart för oss att Adam Smith ändå lever — fastän kanske inte så mycket här på Handelshögskolan. Han var en institutionell ekonom i likhet med hela den klassiska linjen. Det finns mycket institutionell ekonomi i den långa linje som vi betraktar som klassisk eller nyklassisk. Jag har alltid varit kritisk mot en hel del institutionell teori av samma skäl som förmodligen Göran Ohlin, fastän han inte utvecklade skälen. Den Schmollerska skolan i Tyskland hade en egendomlig motvilja mot teori, som gjorde att man så att säga presenterade observationer utan sammanhang och utan att försöka passa in dem i en analytisk teori.

Den institutionella forskning som jag tror på bejakar först och främst teori. Det är en oriktig föreställning att man bara genom att se på verkligheten kan få tag på de essentiella orsakssammanhangen. Man startar alltid a priori, måste alltid uppställa frågor, innan man kan ge svar. Därför är jag sannernligen inte emot teori. Tvärtom.

Vad min bok i första hand eftersträvar är just att framlägga en teori. Där emot är jag definitivt emot oduglig, falsk teori. Den för jag en immanent kritik emot. Jag hoppas att Göran Ohlin inte heller är så förbålt teoretisk att han menar att man skall ha respekt för falska och felaktiga teorier. Min kritiska diskussion av gängse teorier, går ut på att de varit begreppsmässigt ologiska och varit inadekvata till verkligheten.

Detta betyder att den institutionalism som jag talar om och representerar — man skall inte skylla Schmoller och en mängd annan jävulskap på mig; ursäkta uttrycket! — förvisso inte är anti-teoretisk. Den är inte emot modeller. Men den är emot falska modeller och dåliga teorier. Och framför allt vill den komma så nära verkligheten som möjligt, i den meningen att man inte skall göra en modell pro exercitio, alltså i luften, utan söka få ut det essentiella och betydelsefulla. Göran Ohlin och jag har där säkerligen inga delade meningar. Men låt mig åter understryka att jag karakteriserar min bok som framläggandet av en teori. Och med teori har jag alltid menat — det skrev jag redan i *Monetary Equilibrium* — det enda man rimligtvis kan mena med teori, nämligen ett logiskt koordinerat system av frågeställningar till empirin. När man avlägsnar sig från denna definition av teori är man ute i teorier av det slag som jag kritiserar.

Det ligger i sakens natur att en teori alltid är försöksvis och tillsvidare;

man gör så gott man kan med den faktiska kunskap man har. Och det är helt rimligt att fortsatta forskningar skall påvisa fel på teorin. Ty i sista hand är det fakta som är suveräna. Jag skulle vilja se den teoretiker som står upp och påstår att jag inte har rätt när jag säger detta.

Min institutionalism är alltså en teoretisk institutionalism, där jag sannerligen inte springer ifrån teorin. Om någon har suttit och lusat igenom begrepp och prövat teorier från synpunkten av deras logiska konsistens och deras förmåga att förklara verkligheten, så är det jag.

Vi menar väl därför inte så olika om dessa ting. Att det skulle "lämnas något efter" av teorier, som bevisats vara falska, är en sak som jag tillåter mig betvivla. Om man vet att attityder, institutioner, levnadsstandard och levnadssätt — av skäl som finns redovisade — spelar en mycket större roll i de underutvecklade länderna än hos oss, så måste man ha de sakerna in i teorin. Gör man teorier utan att ta in dem, blir teorierna falska.

Jag är uppfostrad med teorier, och jag har all respekt för dem, men illa genomtänkta och dåligt underbyggda teorier har jag som sagt ingenting tillövers för. En mycket stor del av det som publicerats under efterkrigstiden består emellertid av sådana påvisbara falska och oriktiga generaliseringar. Vad jag vill ha i stället är riktiga generaliseringar, som kan utgöra en forskningsapproach. Och då blir de givetvis mera invecklade. När det gäller de underutvecklade länderna kan vi inte nöja oss med alltför enkla teorier, alltså teorier av det slag som vi i viss utsträckning kan tillämpa i de utvecklade länderna. Materialen är mycket mera invecklad, och det förklarar kanske att min bok har blivit så tjock.

Om jag för åtta år sedan, när jag fick dessa ting klara för mig, hade skrivit en bok på 200—300 sidor där jag lagt fram de allmänna synpunkter jag här redovisat, så kunde det väl blivit en hygglig och bra bok. Men den gången fortsatte jag "olyckligtvis" att trampa på i träsket. Jag ville gå igenom teorierna riktigt grundligt och kritisera sönder dem, om de var falska, så att de inte skulle kunna återuppstå igen. Vidare ville jag gå så djupt in i verkligheten när det gäller institutioner och attityder att jag kunde våga mig på att göra generaliseringar. Hela min bok består av generaliseringar, men jag vill göra den så att de skulle stå sig mot logisk kritik. De skulle dessutom vara byggda på verkligheten och därför kunna vara en utgångspunkt för fortsatt forskning, en forskning som till stor del måste bli av empiriskt slag och som givetvis kommer att kullkasta stora delar av min teori. Det är helt naturligt.

Eli Heckscher skrev en gång i tiden fem volymer — vill jag minnas — om svensk ekonomisk historia, och mycket av hans läror har hans lärjungar senare raserat. Men den stora insatsen känner ändå alla hans lärjungar till: att det är på grundval av Heckschers generaliseringar i nämnda böcker som hans elever senare har arbetat med olika problem. De volymerna har givit dem möjligheter att nå fram till sina mera precisa modeller.

Så ser jag på teorin. Teori är helt nödvändigt i vetenskapen. Den bör utformas i kontakt med verkligheten och prövas för logisk konsistens. Den blickar fram emot framtida empiriska forskningar — som teorin alltid frågar efter vilka regelbundet bör väntas kunna förändra viktiga delar av den teori som ursprungligen lagts fram. Detta tror jag att Eli Heckscher skulle

ha hållit med om beträffande sina fem volymer, om han hade varit närvarande nu.

Direktör **Nils Thedin**: Herr ordförande! Professor Myrdal rekommenderade oss att läsa ett kapitel med rubriken Investment in man, och den rekommendationen skall vi naturligtvis med glädje följa. Jag har själv inte hunnit så långt ännu i det stora verket. Men det som gör att jag nu vill ställa en fråga till professor Myrdal är att han betecknade det som döljer sig under detta begrepp som en veritabel soppa. Jag vet inte om professor Myrdal därmed menade själva terminologin, och om man inte bör använda ordet investment i detta sammanhang. Om det är uteslutande en terminologisk fråga kan man naturligtvis komma överens om att använda andra ord.

Jag föreställer mig dock att det gäller något annat, och det är detta andra bakom begreppet som jag gärna skulle vilja höra professor Myrdal säga något ytterligare om. Ty om han också avsåg att kritisera det som nu i växande utsträckning sker inom det lilla marginella stycke av verkligheten som kallas för u-hjälpen, så är det en mycket viktig sak.

Jag ber att få ta ett exempel. I början av detta sekel upptäckte engelsmännen i Indien att jordbrukarnas svåra situation — eller nöd — delvis sammanhängde med den verksamhet som utövades av the moneylenders, alltså penningockrarna som lånade ut pengar till jordbrukarna. Med de penninglånen som säkerhet tog utlånarna sedan största delen av skörden, bestämde priserna på den och bestämde även priserna på de varor som jordbrukarna köpte i penningutlånarnas affärer; de var nämligen också handelsmän.

Genom att bestämma räntan på lånen och priserna på den skörd som såldes samt på de förnödenheter som jordbrukarna behövde köpa kunde dessa penningutlånare helt och hållet bestämma på vilken nivå jordbrukarna skulle få leva. Då sade engelsmännen: Här måste vi införa ett nytt system! Och så togs initiativet till en kreditkooperativ verksamhet.

Någon gång på 1950-talet publicerades en utredning som hette Rural credit survey. På grundval av en visserligen bräcklig statistik konstaterades där att mellan 3 och 4 procent av krediterna till jordbruket gick genom dessa kooperativa jordbrukskassor. På ett halvt sekel hade man alltså tillkämpat sig ett "brohuvud", som svarade mot mellan 3 och 4 procent av hela kreditgivningen.

Ett tiotal år senare, i mitten av 1960-talet, publicerade FAO en skrift, utarbetad av ett antal experter, i vilken man gick in på och prövade orsakerna — som givetvis var många — till kreditkooperationens misslyckande. Och en av de faktorer som låg på botten var helt enkelt okunnigheten, analfabetismen.

Det har väl mer och mer blivit så att den marginella strävan som vi inom kooperationen utövar på u-landsområdet har inriktats på utbildning, på det som vi alltså vill kalla för investment in man. Och jag föreställer mig att det är den enda väg på vilken vi kan försöka komma fram. Ja, jag undrar om inte en av de viktigaste händelserna i svensk ekonomisk historia var införandet av den obligatoriska folkskolan. Likaså undrar jag om inte en av de kusligaste utvecklingstrenderna i världen i dag är att analfabetismen totalt ser ut att öka år från år.

Jag råkar vara med i en institution som mycket ofta använder uttrycket investment in human resources, alltså FN:s barnfond. För varje år tas nu en

växande andel av den totala budgeten i anspråk för att försöka vidga den flaskhals som utbildningen, "education", av barnen utgör. Bakom detta ligger föreställningen att om vi inte kan utbilda den nya generationen, så blir också en stor del av alla andra investeringar som skall göras helt meningslösa.

Nu är det mycket möjligt att jag helt och hållet missuppfattade professor Myrdal, när han karakteriserade "investment in man" som soppa, men jag har i alla fall nu fått tillfälle att ställa en fråga om hur han ser på den delen av den verksamhet som syftar till att höja produktiviteten i de underutvecklade länderna.

Civilingenjör **Olof Sundén:** Herr ordförande! Fastän jag inte hör till det nationalekonomiska kavalleriet utan snarare till fotfolket eller teknikernas yrkeskategori — som ofta har att försöka göra verklighet av ekonomernas planering — vill jag ändå drista mig till att ställa en i mitt tycke viktig fråga till professor Myrdal.

Jag undrar om vi inte är i behov av forskning rörande en problematik, som man ännu inte har vågat vidröra och som professor Myrdal inte heller gått in på. Innebörden i den problematik jag här vill ta upp kan uttryckas i frågorna: Har u-länderna fått det sämre eller bättre under den vite mannens härskarperiod? Har vår hjälp bidragit till bättring även på sikt? Vad menar vi i så fall med sämre och bättre?

Vår gängse u-landsdebatt har givit intrycket att u-länderna har fått det sämre att den vite mannen har en stor skuld och att vårt s. k. kapitalistiska system har en ännu större sådan. På min fråga skulle jag däremot tro att en biolog ville svara, att en art som har förmåga att öka sin population definitivt har fått det bättre. Men när vi kommer till det politiska tänkandet accepterar vi att en art som ökar sin population så som människan ändå har fått det sämre, om våra ideologier kräver en sådan slutsats.

Det må nu vara hur det vill med problemet bättre och sämre; faktum är att den vite mannen inte har lyckats minska lidandet i u-länderna. Därför kan också lidandet utnyttjas i krasst propagandasyste. Befolkningsexplosionen är en tragisk påminnelse om att lidandet åtminstone har fått större volym. Om det också har fått större intensitet är en annan fråga.

Den vite mannen bär utan tvivel skuld till befolkningsexplosionen såtillvida att vi med våra medicinska och tekniska hjälpmedel och resurser har minskat barndödligheten inte minst i u-länderna och därmed lagt grunden till en befolkningsökning inom de människogrupper som ännu lever enligt den biologiska lag som säger att alla "överskotts kalorier" skall användas till artens populationsökning.

Vi har också många gånger bidragit till att öka lidandet genom våra tekniska insatser. Vi har gjort oförnuftiga angrepp t. ex. när vi i oförstånd har sänkt grundvattnet för att öka ytvattningen i områden där det tidigare funnits bördig mark. Vi har alltså åstadkommit skada i dessa u-länder utan ont uppsåt endast därför att vi velat vara hjälpsamma. Här är det verkligen fråga om hjälpsamhetens svåra och svårbedömda problem. Är vi då inte i starkt behov av forskning om hur vi skall kunna hjälpa på ett sätt som inte ökar lidandets volym? dvs. så att fler människor lider och lider under längre tid än utan hjälp.

Professor Myrdal sade att det bidrag vi kan ge endast är marginellt. Det är alldeles riktigt. Men eftersom det måste vara marginellt är det absolut nöd-

vändigt att vi ger hjälp för intern självhjälp i u-länderna. Vi får under inga förhållanden ge hjälp som resulterar i ökat behov av framtida hjälp därför att hjälpen på längre sikt bara ökar lidandevolyten. Eftersom våra resurser är marginella kan vi inte eskalera hjälpen för varje misstag vi gör i vår hjälpsamhet.

Jag vill inte säga att vi inte skall hjälpa, men jag tror att vi här har att göra med ett problem som mycket liknar relationen mellan nationalekonomi och företagsekonomi. Det förefaller mig som om den sentimentala hjälpsamhet som det nu propageras så intensivt för och som är naturlig mellan individer och små grupper kan vålla stora skador, om den omsättes internationellt, precis på samma sätt som de principer och lagar som gäller för företagsekonomi kan bli destruktiva om de omsättes i nationalekonomiska sammanhang. Är det inte på tiden att vi börjar inse skillnaden mellan mikro- och makroförhållanden även på de sociala områden dit hjälpverksamheten hör? I annat fall blir det så att våra värderingar, även i fortsättningen och trots våra goda avsikter, blir lidandets främste bundsförvant och befrämjare i u-länderna.

Professor Gunnar Myrdal: Herr ordförande! Eftersom jag inte är särskilt duktig att göra anteckningar har jag efteråt upptäckt att jag underlät att svara på två viktiga frågor som ställdes tidigare. Därför vill jag nu först komma tillbaka till dem.

Herr Thomé talade om handeln och frågade i det sammanhanget om det är skadligt för de underutvecklade länderna att vi använder våra hårda, reguljära metoder vid handelsförhandlingar, eller om det skall göras någon skillnad där. När jag nu tar upp den frågan vill jag samtidigt göra en distinktion mellan vad vi gör som medborgare i en stat och vad vi gör som ledare av enskilda företag. Som stater menar jag, att om vi har intresse av att hjälpa människorna i de underutvecklade länderna, så har vi all anledning att lägga om vår handelspolitik. Vad som hindrar oss där är främst vanskötseln av vår egen ekonomi, som gör att vi får vara så försiktiga med alla omläggningar. Men vad vi annars skulle göra är naturligtvis att bl. a. ta bort de tullar som trappas upp alltefter bearbetningsgraden, och därigenom direkt motarbetar en ekonomisk utveckling i u-länderna.

Vidare skulle vi vara beredda att låta de underutvecklade länderna verkligen komma in på de områden där de har särskilda handelsförutsättningar, framför allt då arbetsintensiva tillverkningar. Där vill jag också tillägga, att på längre sikt tror jag inte att vi här står inför en intressemotsättning, ty med hänsyn till de höga arbetslönerna i de rika länderna ligger det helt i vår linje att inte stänga vägen för de underutvecklade länderna att komma ut på världsmarknaden med arbetsintensiva produkter. Textilbranschen har varit ett speciellt område. Vi har här i landet fört en mycket bättre handelspolitik än man gjort i de flesta andra länder. Det måste jag säga att jag är stolt över.

Detta om staternas handelspolitik. Vad sedan de enskilda företagen angår har jag den uppfattningen — och det kan ju vara roligt för er att höra en gammal socialdemokrat säga det — att industriföretagens uppgift är att inom ramen för allmän anständighet och de lagar som vi stiftar i demokratisk ordning, och där industriföretagaren har en röst som alla andra, producera så

bra och billiga produkter som möjligt och tjäna så mycket pengar, som de kan. Det är min inställning. Jag förstår inte alls varför företagarna skall uppträda som välgörare. Skall vi idka välgörenhet, så är det inte industrin som skall stå för den. Det skall vi alla medborgare göra. Bankdirektörer och industriföretagare blir som vi andra beskattade på fastställt sätt och har som sagt en röst som alla andra.

Jag vill altså ha litet mera av Montesquieus arbetsfördelning i den s. k. u-hjälpen. Jag är misstänksam mot det "samarbete" som det talas så mycket om. Vårt affärsliv har blivit mycket mera byråkratiskt organiserat nu än tidigare. De mycket framstående industrimän, som jag kände i min ungdom, såg på tjänstemännen i organisationerna som sina tjänare. Nu verkar det som om de i stället vore deras herrar. Samtidigt vill de "samarbeta" med den statliga byråkratin.

Vill staten understödja underutvecklade länder vill jag att det skall ske efter allmänna regler. Därefter får den privata industrin överväga om den kan tjäna något på det, och om den kan konkurrera. Vår dubbelbeskattning innebär t. ex. de facto (det skulle ta för lång tid för mig att närmare redogöra för det) en subvention till de underutvecklade länderna. Därför är den som jag ser det idealisk, eftersom den är allmän. Och där behövs det inget samarbete. Industrin har möjligheter att pröva om den kan göra en insats och tjäna tillräckligt mycket pengar på det samtidigt. Och där skall man då räkna in inte bara de redovisade profiterna utan också chansen att komma in på marknaden och sälja maskiner och mycket annat som ger förtjänst.

Enligt min mening finns det därför ingen som helst anledning för industri-företagen och för det privata näringslivet över huvudtaget att vara särskilt mjuka mot de underutvecklade länderna. Det tror jag inte heller att de är — och jag har aldrig sett något fel i det. De som skall vara mjuka är de rika staterna, när regeringarna handlar efter en politik som bestämmes av medborgarna. Så ser jag, mycket kort, på det problemet.

Sedan sade docent Gulbrandsen att man i Japan har tre gånger så högt rispris som Indien, och han menade — vilket är en mycket populär sikt, inte minst i Amerika — att felet är att man i Indien inte höjer priserna. Det är en allmän föreställning, att om man höjer priset, så stiger också jordbruksproduktionen. Men i Indien har, som jag nämnde, bara var fjärde jordbrukare någonting att sälja. Resten pressas ut genom en icke marknadsmässig process via penningutlånarna och jordägarna.

Vidare är det bara omkring en fjärdedel av skörden eller litet till som går till marknaden och prissättes där. Och i ett sådant land är en stegring av priserna ingalunda detsamma som ett större utbud. Det kan tvärtom bli ett mindre utbud. Människorna på landsbygden svälter nämligen till stor del, och får de bättre betalt så behåller de en större del av skörden. Då blir det ett minskat utbud.

Man skall inte vara så enkelspårig att man tror att de marknadsförhållanden som gäller i de utvecklade länderna, där befolkningen inte svälter, också gäller för de underutvecklade länderna. Här förutsätter vi ju att med ett högre pris stimulerar vi investeringar och annat, och därigenom får vi ett större utbud. Det är inte säkert att det går på samma sätt i ett underutvecklat land. Därför är prissättningen en mycket mer komplicerad fråga i dessa länder. I första

hand gäller det att åstadkomma en utjämning mellan säsongerna. Prisets roll i sammanhanget är sannerligen inte så enkelt som man allmänt föreställer sig.

Här ser vi just ett sådant felslut som jag talade om förut, när vi använder våra modeller och teorier, anpassade efter våra förhållanden, på underutvecklade länder. Och det är en av anledningarna till att vi måste göra en institutionell analys av hur det i verkligheten förhåller sig, innan vi drar några slutsatser.

Sedan kommer jag till vad Nils Thedin kallade för "investment in man". Låt mig då först göra klart att det är oerhört viktigt att höja kvaliteten och kvantiteten på undervisningen i de underutvecklade länderna. När vi införde den obligatoriska skolundervisningen här i Sverige var motiveringen för det att man ville förbättra möjligheterna för vad vi nu kallar "utveckling" och även att möjliggöra ett mera allmänt deltagande i den demokratiska processen. Alla ekonomiska historiker har också lagt mycket stor vikt vid undervisning och utbildning. Det är inga nyheter. Det var bara de dumma ekonomerna — om ni ursäktar uttrycket — som efter kriget trodde att det som de ansåg vara nära nog en naturvetenskaplig konstant, nämligen capital output ratio, utan vidare kunde tillämpas i de underutvecklade länderna.

Slutligen gick emellertid några forskare djupare in i problemet och fick då klart för sig att produktivitetsökningen i själva verket i en del rika länder var mycket större än den ökning i produktionen som kunde bero på kapitalet. Detta residuum översatte man så direkt till education (och ibland hälsovård). Vad jag är emot i detta fall är sannerligen inte att denna nya skola gick emot den gamla och pekade på att den var ytlig, därför att den inte tagit med education. Vad jag har emot den är att den inte gick långt nog och raserade hela det teoretiska skelettet, som inte är hållbart för de underutvecklade länderna. Jag går alltså inte emot dem som säger att det är viktigt med utbildning, utan jag går emot dem som gör modeller i luften, på mycket ytliga analogier från utvecklade länder, där den finansiella kostnaden för education ställs parallellt med fysisk investering.

I själva verket är investment in man — om Nils Thedin ursäktar — inte en vetenskaplig term utan knappast mer än en propagandaför en i och för sig önskelig politik, nämligen att det är mycket betydelsefullt att man så snart som möjligt förbättrar utbildningen. I sista hand gäller det mera kvaliteten och inriktningen av undervisningen, de attityder den sprider osv., än att slussa fler barn genom ett skolväsende som är oreformerat sedan den koloniala tiden och som då svarade mot kolonialmaktens och den gynnade överklassens i dessa länder intressen.

En hel del nationalekonomer har ansett att det först och främst gäller att bygga ut high schools — alltså mellan- och högstadierna — men jag menar tvärtom att det allra viktigaste är att sprida läskunnigheten, att få bort analfabetismen. Det var ju också precis vad Nils Thedin sade. Kan man inte övervinna analfabetismen, så vinner man aldrig någon framgång på jordbrukskooperationens och andra områden. Det är t. ex. fruktansvärt att människor skall behöva arbeta som de gör i flygfabrikerna i Delhi. När en maskin går sönder där, måste en ingenjör stå och peka för en illiterat arbetare som skall utföra det nödvändiga arbetsmomentet. De kan överhuvudtaget inte arbeta så som våra arbetare gör. I det fallet håller jag helt med Nils Thedin.

Sedan drog ingenjör Sundén upp några mycket stora frågor, bl. a. vad

den vite mannen gjort i kolonierna. Där vill jag först och främst säga att rent vetenskapligt är det oerhört svårt att komma fram till några allmänna omdömen om vad kolonialismen betytt i land som Ceylon eller Indien. Ty när man säger något om vad den vite mannen betytt där, så skulle innebörden vara en jämförelse mellan vad som faktiskt hänt under kolonialsystemet och vad som skulle ha hänt om länderna hade varit fria. Och om det senare vet vi nästan ingenting. Vi skall ha klart för oss att vi där är inne på mycket dunkla områden.

Men vi går naturligtvis ändå igenom dessa problem. Och vad vi då märker är att en mycket stor del av framstegen — ty det gjordes verkligen en hel del sådana — resulterade i enklaver i en för övrigt stagnerande ekonomi. Och vad vi skall vara litet rädda för är att det man gör för närvarande i t. ex. Indien är att skapa andra sådana enklaver i en stagnerande ekonomi. Givetvis begicks det många misstag, men vi skall inte skylla alla på den vite mannen. Jag tänker här på bevakningsanordningar och sådant. Det görs en hel del som inte är så mycket bättre nu också, trots all förbättrad teknik. Vad vi på det området behöver är ett mycket mera intimt samarbete mellan ekonomer och tekniker.

Om ni vill ha ett annat exempel på ytligheten i metoderna kan jag nämna att före andra världskriget spelade klimatet som alla vet en kolossal roll vid förklaringen till underutveckling. Det var opportunt för kolonialmakterna att kunna hänvisa till vad klimatet betydde för att hålla nere levnadsstandarden. Men efter kriget försvann klimatet helt och hållet ur diskussionen och det är verkligen att kasta ut barnet med badvattnet. Vi kan läsa hekatomber av ekonomisk litteratur om de underutvecklade länderna utan att det överhuvudtaget nämns att klimatet spelar en roll: genom att förändra jordmånen, genom att ha vissa verkningar på växtlivet och på den mikro-biologiska floran och faunan, arbetseffektiviteten och allt annat. Sådant kan neutraliseras genom att man betalar vissa kostnader och ibland kapitalinvesteringar — det är alldeles riktigt. Jag har läst lysande artiklar skrivna av tekniker, där allt det huvudsakliga i det hänseendet finns medtaget; det är bara sammankopplingen med de ekonomiska resonemangen som saknas.

Beträffande den moderna tekniken har ekonomer och statsmän och många andra framhållit att denna — som man i de underutvecklade länderna alltså inte behöver hitta på själv — är en stor förutsättning för att de underutvecklade länderna skall kunna gå raskt framåt. Men detta är ett statistiskt resonemang. Dynamiskt förhåller det sig tvärtom så att de underutvecklade länderna hela tiden skadas av den tekniska utvecklingen hos oss. Vår vetenskapliga och tekniska utveckling betalas av industriföretag, stiftelser och stater, och givetvis är hela den verksamheten inriktad på våra intressen. Och då kommer den mycket ofta att bli till stora skada för de underutvecklade länderna. Försämringen i deras handelsposition är sålunda till väsentlig grad ett resultat av att våra tekniker har lärt oss att använda relativt mindre av råvaror samt att tillverka substitut, t. ex. på textilområdet.

För att riktigt måla fan på väggen kan jag tala om att minst tio laboratorier i Amerika håller på med att experimentera med att göra kaffe, möjligen även te och kakao, syntetiskt.

Denna dynamik i vår forskning, denna tendens hos det tekniska framstegsarbetet att försämra de underutvecklade ländernas ställning har jag

aldrig sett att någon påpekat. Den skulle bara kunna mötas genom att vi startade en stort upplagd vetenskaplig-teknisk forskning inriktad på deras problem och intressen. Det skulle vara ett tekniskt bistånd av helt annan art och helt andra dimensioner än vi för närvarande rör oss med.

Vad sedan befolkningsexplosionen angår är det alldeles riktigt att den orsakats av sänkt dödlighet som möjliggjorts av de nya ickekonventionella medicinerna uppfunna under och efter andra världskriget. De spelade inte lika stor roll i våra länder, eftersom vi redan med konventionell medicin hade kommit ned till mycket låga dödstal. Det var i de underutvecklade länderna som de spelade en så betydande roll och utrotade en hel rad av de gamla folksjukdomarna där.

I det sammanhanget vill jag först och främst understryka att det finns ingen möjlighet för oss att sluta med våra försök att bota sjuka och förhindra död så mycket vi kan. Detta moraliska imperativ är något som ligger högt över det kalla kriget. Enda möjligheten att dämpa befolkningsökningen är därför födelsekontroll. På den punkten kan vi i de rika länderna göra marginella insatser — som i och för sig dock är viktiga i länder där eländet är så stort som i Indien.

Där ställde ingenjör Sundén en fråga till mig, nämligen den huruvida den omständigheten att befolkningen ökar inte ändå betyder att människorna har fått det bättre. På det vill jag svara att det tvärtom är möjligt att människorna i de breda lagren i de fattigaste länderna, t. ex. Indien och Pakistan kan ha fått sitt ekonomiska läge försämrat. I alla händelser har de inte fått sin situation förbättrad i nämnvärd grad. Bristen på jämlikhet har blivit mera markant.

Till och med hälsotillståndet kan försämrans fastän dödligheten sjunker. Man kan mycket väl under lång tid ha sjunkande dödstal tack vare den moderna medicinska teknologin, vilken gör det möjligt att hindra att människor, som lever på en mycket låg levnadsstandard, dör, samtidigt som sjukligheten — framförallt allmän svaghet och andra åkommor som inte är några direkt diagnosticerade sjukdomar — tilltar. Vi kan ha en i vidare mening ökad morbiditet fastän dödligheten sjunker. Det där är ett mycket kusligt perspektiv, och vi ställes inför det om vi inte lyckas få ned födelsetalen. Och om man skall lyckas, beror på vad människorna själva i dessa länder gör — en process som i så fall inte kommer att gå fort. Såvitt jag förstår kommer kanske flertalet underutvecklade länder att notera en kraftigare folkökning för åtskilliga år framåt, kanske ett decennium eller mera, även med alla tänkbara insatser av befolkningspolitiskt slag.

Aktuarie Stig Karlander: Herr ordförande, ärade församling! Stimulerad av professor Myrdal vill jag på de problem som här diskuteras tillämpa en teknik, som vi lär våra skolbarn i femte och sjätte klasserna i ämnet matematik. Det är den tekniken att när barnen får ett tal att räkna ut, så skall de förvissa sig om att det resultat de kommer fram till är rimligt. Det är en ganska svår sak, men den har besparat många barn mycket obehag. Jag tänkte i all ansrårslöshet försöka tillämpa den tekniken på de problem vi här behandlar, och jag utgår då från att vi skall avstå 1 procent av nationalinkomsten till u-länderna.

Från Konjunkturinstitutet har jag inhämtat att man där räknar med att

bruttonationalinkomsten per svensk individ i slutet på 1960-talet kommer att ligga på ungefär 15 000 kronor. Om man tar 1 procent på det, så blir det alltså 150 kronor. Den summan skulle varje svensk, oavsett ålder, kön och civilstånd, ge till hjälp åt u-länderna. Och om vi då ser på proportionen svenskar—u-ländare, så är den vanliga uppskattningen att det finns 1 miljard människor i industriländerna och 2 miljarder i u-länderna. På varje svensk kommer med andra ord två "u-ländare".

Nu har ju Sverige en plats bland länderna i "rikemansklubben" i industriländerna, och därför är det naturligt att vi tar på oss litet mera. Säg att vi tar på oss inte två utan tre "u-ländare". Då skulle 8 miljoner svenskar svara för ungefär 25 miljoner "u-ländare" 1966—1968. Varje invånare här i landet skulle med andra ord svara för tre människor i u-länderna. Detta betyder, att när vi kommit fram till 1-procentsgränsen så ger varje svensk var och en av de tre u-länderna 50 kronor. I dag ger vi ungefär 20 kronor; två tiar är vad vi hjälper till med!

Vi har här i kväll hört en rad intressanta förslag om hur vi skulle kunna använda de pengarna, exempelvis till barnbegränsningsåtgärder, "investment in man", utbildning av tekniker osv. — eller till att förhindra hungersnöd. Och de där två tiorna skall räcka till allting. Men om det ligger någon sanning i påståendet att u-länderna står inför en katastrof, och att den katastrofen redan har börjat i vissa u-länder, så är det alldeles uppenbart att 20 kronor inte räcker långt. Jag anger här inga siffror för vad vi i stället borde ge, utan jag vill bara provocera — eller rättare få er att fundera över denna sak.

Säg att gränsen i stället skall ligga vid 100 kronor per u-landsindivid. Det betyder att vi kan klara en femtedel av de nämnda 25 miljoner människorna. En hård svensk satsning skulle alltså innebära att vi på lång sikt hjälper 5 miljoner människor. Detta leder i sin tur till ett intressant konstaterande, nämligen det att den u-hjälp som vi i dag håller på att stava oss fram till skulle prioriteras på ett helt annat sätt än vad nu är fallet. Den hjälpen skall över huvud taget inte ges i den anda av spontanitet och en smula dåligt samvete, eller vad det nu kan vara för motiv som driver oss. I stället skall vi kunna få ut något väsentligt av dessa pengar, om vi lär oss att prioritera dem på ett hårdhänt sätt.

Detta är ett problem som är aktuellt för oss medelålders och äldre. Men ett mycket värre problem väntar de unga medlemmarna av Nationalekonomiska Föreningen och hela generationen efter oss. Ty vi går antagligen mot en katastrof av en omfattning som vi inte har någon historisk erfarenhet av. Det håller på att bildas något av ett lämmeltåg, och vad generationerna omkring sekelskiftet kommer att få uppleva är ett intellektuellt och moraliskt sammanbrott, som kommer att ställa dem som då är unga inför utomordentligt svår-bemästrade problem. Vi kan bara hoppas att de som styr då är kapabla att göra det bästa av den förtvylade situationen.

Professor Gunnar Myrdal: Herr ordförande! När jag tänkt på dessa problem har jag varit mycket litet intresserad av vad som kommer att hända vid detta århundrades slut. Vid den tiden har mycket hänt, som vi nu inte kan förutse. Då kan man kanske göra mat av luft och mycket annat. Det kan hända oerhört mycket på en generation.

Nej, vad jag är rädd för är vad som kommer att hända under de närmaste

tio—femton åren. Vi kommer kanske alla att få uppleva mycket uppskakande förändringar.

Vidare vill jag mycket kort tillägga — till den intressanta kalkyl över u-landshjälpen och dess utveckling som aktuarie Karlander här gjorde — att vi inte skall glömma att det finns andra medel att ta till. Om vi kunde hålla vår ekonomi i balans i de rika länderna, vilket är den viktigaste förutsättningen för att vi över huvud taget skall kunna uträtta något på något område, så är handeln och industriinvesteringarna mycket viktiga. Där skulle vi kunna göra en insats, som jag tror skulle vara avsevärt mera betydelsefull för många underutvecklade länder än den nuvarande "hjälp". Och om vi inte sköter vår egen ekonomi bättre än hittills i de rika länderna, så kommer vi inte att vilja göra, eller kunna göra, några verkligt stora insatser varken i fråga om hjälp eller medelst handels- och investeringspolitiken.

Ordföranden: Då tackar jag er som deltagit i diskussionen och er som har lyssnat på debattinläggen. Framför allt tackar jag professor Gunnar Myrdal för att vi här har fått vara med om den skandinaviska premiären på det stora, typiskt Myrdalska "Asian Drama".

Därmed förklarar jag detta sammanträde avslutat.